

Vad är en bra lärare?

*Simon Hellman
David Waltersson*

Lärarprogrammet, Linköpings universitet

Eleverna själva har en mycket insiktsfull syn på vad en bra lärare är och vad som krävs för att de på bästa sätt ska kunna tillgodogöra sig undervisningen. Det visar vår färska studie där tre olika elevkategorier har svarat på vad som utgör en bra lärare. Svaren kan ge viktiga insikter till en skola som dagligen kritiseras allt hårdare.

Om man frågar elever i olika åldrar och från olika gymnasieprogram får man olika svar. Detta i sig är ingen nyhet, men i elevernas svar kan vissa intressanta mönster skönjas. I vår studie framkom att elever är mycket kompetenta i att bedöma vad som utgör en bra lärare och vet vad som krävs för att god undervisning ska komma till stånd. Dock får de sällan komma till tals i just sådana frågor. I en tid där alla vill uttala sig om vad den svenska skolan behöver göra för att förbättra elevernas resultat vill vi lyfta fram ett perspektiv som i debatten hamnat i skymundan, nämligen elevers perspektiv.

Elevperspektivet behövs

Forskning visar att elever är väl medvetna om vad som krävs av lärare för att få till stånd god undervisning och vad som krävs för att eleverna ska kunna nå de mål som uttrycks i exempelvis läroplanen. Det belyser Jan Håkansson och Daniel Sundberg i boken *Utmärkt undervisning* från 2012.

Detta indikerar att elever har kunskaper om vad som bidrar till deras eget lärande och därmed även besitter kunskaper om vad som utgör en bra lärare. Trots denna kunskap hos elever menar John Hattie i sin bok *Visible Learning* (2009) att lärare inte lär sig, eller tar till sig, av denna värdefulla information. Därför är elevers uppfattningar om lärarens kompetens en viktig fråga för forskningen att titta närmare på.

En undersökning av elevers uppfattningar om vad en bra lärare är menar vi är viktig för såväl forskning som för verksamma lärare. Genom att läraren får större kunskaper om vad elever efterfrågar hos en lärare kan denne utveckla sitt eget arbete och förhoppningsvis även förbättra sina elevers resultat. Viktigt att påpeka är att vi inte menar att elevers perspektiv bör utgöra det enskilt viktigaste inslaget i skoldebatten, men att det ändå kan tillföra viktig kunskap och insikt till diskussionen om resultaten i den svenska skolan. Genom att lyssna på elever i olika årskurser och från olika gymnasieprogram kan möjligen denna diskussion vidgas och fördjupas.

Överrumplande gensvar i Kamratposten

För att identifiera vad de olika elevgrupperna anser vara en bra lärare utgick vi ifrån de tre kompetenser som Nordenbo med flera (2008) har definierat i *Teacher competences and pupil learning in pre-school and school: relationell kompetens, ledarskapskompetens och didaktisk kompetens*. Detta gjordes i en studie under våren 2014 kring bilden av bra lärare enligt elever på grundskolan och elever på olika gymnasieskolans studie- respektive yrkesförberedande program.

Som undersökningsmaterial använde vi oss dels av material hittat i tidningen *Kamratposten* och dels av enkätsvar vi själva samlade in. *Kamratposten* genomförde år 2011 en tävling som syftade till att utse Sveriges bästa lärare. Över tusen elever, mestadels elever i årskurs 1-6, skickade in

motiveringar som beskrev varför just deras lärare var Sveriges bästa. Detta material ger en inblick i det perspektiv som vi i vår undersökning utforskat. Mängden motiveringar som skickades in till Kamratposten var överrumplande för tidningen och Sveriges bästa lärare kunde inte utses med hjälp av motiveringarna, utan man tvingades använda lottning. Detta kan tolkas som att elever har tydliga uppfattningar om vad en bra lärare är. Det tyder också på att det finns en vilja hos elever att få komma till tals, att få göra sin röst hörd. Detta massiva gensvar från elever i de lägre årskurserna gjorde oss nyfikna på gymnasieelevers uppfattningar om en bra lärare. Vi undrade mer konkret om också de hade synpunkter på vad som utgör en bra lärare?

Genom att studera Kamratpostens material och genomföra enkätundersökningar på de två olika typerna av program i gymnasieskolan kunde elevers perspektiv på bra lärare synliggöras.

Receptet på en bra lärare

Vi fann både likheter och skillnader mellan elever i olika åldrar och på olika gymnasieprogram gällande synen på bra lärare. Eleverna i årskurs 1-6 beskrev exempelvis samma saker som gymnasieeleverna när de beskrev en bra lärare, även om ordvalen i dessa beskrivningar givetvis inte var identiska. Skillnaden fanns i vilken utsträckning de olika elevgrupperna fokuserat på en särskild kompetens.

Resultatet visar att de yngre eleverna i stor utsträckning värderar relationskompetenser hos lärare mycket högt. De viktigaste aspekterna av denna kompetens för eleverna är att läraren är stöttande, snäll, personlig och har en positiv inställning.

Studieförberedande gymnasieelever värderar i stället didaktisk kompetens mycket högt hos sina lärare. Dessa elever efterfrågar främst lärare som är kunniga, engagerade eller intresserade, duktiga på att förklara samt undervisar på ett roligt och underhållande sätt.

Yrkesförberedande gymnasieelever är betydligt mer spridda i sina beskrivningar, men värderar lärares relationella kompetenser högst. Det viktiga för dessa elever är att läraren har humor, är glad, positiv och trevlig samt är hjälpsam och stöttande.

Denna elevgrupp värderar även didaktiska kompetenser högt och det som framstår som viktigast bland just de didaktiska kompetenserna är att läraren lär ut på ett roligt och intressant sätt, är tydlig och varierar undervisningen.

Resultaten visar alltså att beskrivningar som ges av yrkesförberedande gymnasieelever och elever i årskurs 1-6 i hög grad rör relationell kompetens. I kontrast till detta står de studieförberedande gymnasieeleverna vars beskrivningar i stället främst rör lärarens didaktiska kompetens. Noterbart är att ledarskapskompetens inte gavs något särskilt fokus av någon elevgrupp även om det lyftes fram i några av beskrivningarna. Möjligtvis beror detta på att ledarskapskompetenser är svårare att sätta ord på i jämförelse med relationell och didaktisk kompetens.

Likheten mellan elever i årskurs 1-6 och yrkesförberedande gymnasieelever påvisades även när vi undersökte om elevgruppernas beskrivningar främst fokuserade på lärares egenskaper eller på undervisningens karaktär. De två elevgruppernas beskrivningar uppvisade en större dragning mot lärarens egenskaper till skillnad från studieförberedande gymnasieelever vars beskrivningar istället fokuserade mer på undervisningens karaktär.

Implikationer

Genom att synliggöra och öka medvetenheten hos lärare om vilka kompetenser som eleverna efterfrågar kan eleverna stimuleras till att prestera bättre i skolan, anser vi. Frågan är hur denna ökade medvetenhet och synliggörande kan uppnås. Håkansson och Sundberg menar att elever är

medvetna om vad som krävs av en lärare för att kunna få eleverna att nå målen för undervisningen och är även medvetna om vad som krävs för att få till stånd god undervisning. Liknande tankar uttrycks av Hattie som menar att elever är duktiga på att utvärdera både sina egna prestationer och även lärarens inverkan på dessa prestationer. Vad vi här vill lyfta fram är inte det självklara påståendet att lärare måste utvärdera sin verksamhet utan i stället att lärare bör utvärdera fler aspekter av sin verksamhet.

Utvärderingen bör inte endast fokusera på elevernas egna prestationer eller hur de upplevt ett specifikt arbetsområde. I stället kan eleverna också ges möjlighet att uttrycka sina uppfattningar om lärarens inverkan på deras prestationer. Genom denna typ av utvärdering kan det synliggöras för läraren att, vilket vårt resultat visat, olika elevgrupper efterfrågar olika typer av kompetenser hos sina lärare. Om vi utgår från att läraryrket grovt består av de tre kompetenser som har diskuterats i denna undersökning och eleverna ges möjlighet att utvärdera lärarens tillämpning av dessa olika kompetenser synliggörs det för läraren själv vilka kompetenser läraren ifråga behöver utveckla. Genom att eleverna får komma till tals och elevers perspektiv synliggörs kan lärare förbättra sin undervisning utefter vad eleverna efterfrågar och detta kan på sikt möjligen innebära bättre resultat i skolan.

Avslutningsvis måste det framhållas att i princip alla elever i undersökningen har framhållit inte bara en utan flera av de tre olika kompetenserna; didaktisk-, ledarskaps- och relationell kompetens, i beskrivningen av en bra lärare. Detta går väl i linje med det Nordenbo med flera beskriver i *Teacher competences and pupil learning in pre-school and school*, att alla dessa kompetenser är nödvändiga för elevers lärande. Eleverna i vår undersökning har alltså många gånger beskrivit alla dessa kompetenser men lagt större vikt vid någon enskild kompetens. Lärare bör därför fokusera på samtliga kompetenser i sin undervisning oavsett elevgrupp och inte glömma bort att det kan vara gynnsamt att lägga en något större vikt vid den typ av kompetens som den aktuella elevgruppen anser vara viktigast.